

BS/118/2013

**OCZEKIWANIA WOBEC POLITYKÓW –
FUNKCJE PUBLICZNE A ŻYCIE PRYWATNE**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W serwisach informacyjnych i prasie często pojawiają się informacje na temat prywatnego życia polityków krajowych i zagranicznych. Olbrzymim zainteresowaniem dziennikarzy cieszy się np. Silvio Berlusconi, były premier Włoch, który ściąga uwagę nie tylko działaniami niezgodnymi z prawem, ale także zachowaniami w sferze obyczajowej. Dyskutowane i poddawane ocenie publicznej były alkoholowy problem prezydenta Borysa Jelcyna, zdrada małżeńska Billa Clintona czy nieformalny związek prezydenta Francji Francois Hollande'a. W sierpniu¹ zapytaliśmy Polaków o ich opinie na temat łączenia faktów z prywatnego życia polityków z ich działalnością publiczną, a także o stosunek do immunitetu poselskiego.

STATUS OSOBY PUBLICZNEJ I MEDIA

Politycy, jako osoby publiczne, podlegają ściślejszej kontroli społecznej, między innymi ze strony mediów. Zakres tej kontroli jest w większym stopniu normowany zasadami etycznymi niż prawnymi, a granice dziennikarskiej ciekawości nie są ściśle wyznaczone. Dziennikarze często tłumaczą swoje zainteresowanie życiem prywatnym polityków tym, że jako celebryci, budzą oni ciekawość społeczeństwa. Opinie Polaków w tej kwestii są podzielone. Przeważa jednak pogląd, że dziennikarze nie powinni się zbytnio interesować życiem prywatnym elit politycznych. Około dwóch piątych respondentów (38%) twierdzi, że fakty z prywatnego życia polityków powinny być podawane do publicznej wiadomości tylko wówczas, gdy wpływają one na wykonywane przez nich obowiązki, a co trzeci (34%) uważa, że w ogóle nie powinny być upubliczniane. Co czwarty Polak (25%) jest jednak zdania, że z racji roli, jaką politycy odgrywają, wszelkie informacje na ich temat, także te dotyczące życia osobistego, powinny być powszechnie znane.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (279) przeprowadzono w dniach 1–12 sierpnia 2013 roku na liczącej 904 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, dziennikarze powinni zajmować się życiem prywatnym polityków?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1996	1998	2013
	w procentach		
Tak, ponieważ polityk jest osobą publiczną i społeczeństwo ma prawo dobrze go poznać	27	24	25
Tak, ale tylko wtedy, jeśli życie prywatne polityka wpływa na wykonywanie przez niego obowiązków	32	41	38
Nie, polityk ma takie samo prawo do prywatności, jak wszyscy inni	34	30	34
Trudno powiedzieć	7	5	3

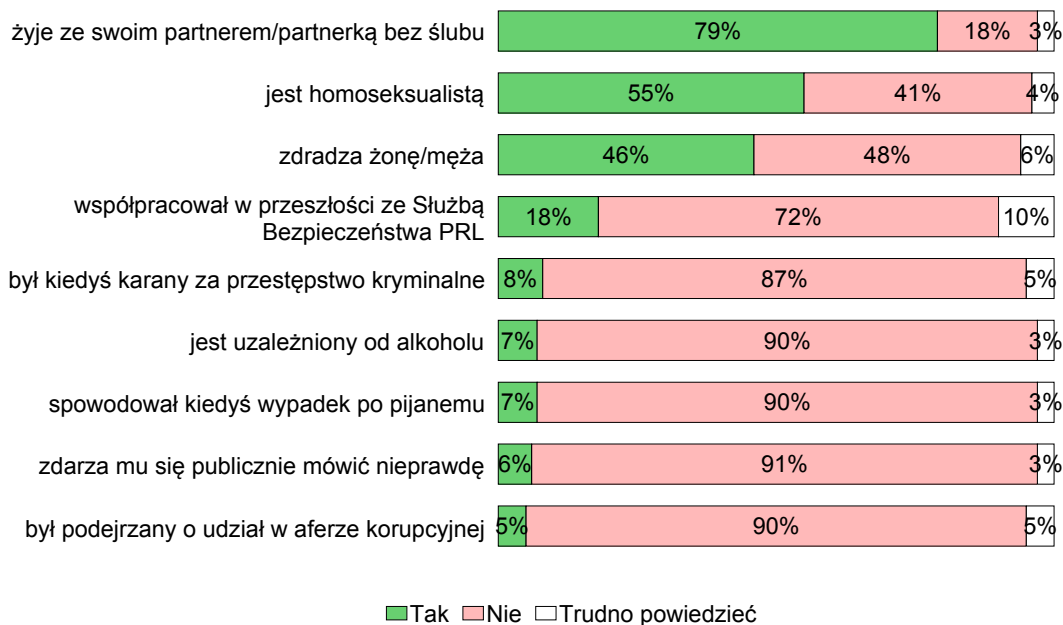
CZY POLITYK MUSI BYĆ BEZ SKAZY?

Jak pokazują nasze ostatnie badania dotyczące hierarchii wartości i norm, przeważająca większość Polaków potępia zdradę małżeńską, ponad połowa homoseksualizm, a co trzeci kohabitację². Usankcjonowanie pewnych zjawisk i sprzeciw wobec innych przekładają się na oczekiwania wobec polityków. Niemal cztery piąte badanych (79%) nie miałyby nic przeciwko głosowaniu na polityka, który żyje ze swoim partnerem/partnerką bez ślubu. Dla ponad połowy respondentów (55%) nie ma znaczenia fakt, że polityk jest homoseksualistą. Natomiast opinie na temat niewierności małżeńskiej są bardzo podzielone – 46% ankietowanych poparłoby osobę zdradzającą żonę/męża, jeśli uważałoby ją za dobrego kandydata, i mniej więcej tyle samo (48%) wycofałoby swoje poparcie. Czynniki dyskredytującymi polityka w oczach zdecydowanej większości Polaków są: współpraca z SB w okresie PRL (72% badanych odrzuca możliwość głosowania na takiego polityka), wyrok skazujący za przestępstwo kryminalne (87%), uzależnienie od alkoholu lub spowodowanie wypadku w stanie nietrzeźwym (90%), a także podawanie nieprawdziwych informacji (91%) oraz podejrzenie o udział w aferze korupcyjnej (90%).

---

² Zob. komunikat CBOS „Wartości i normy”, sierpień 2013 (oprac. R. Boguszewski).

RYS. 1. CZY POPARŁ(A)BY PAN(I) W WYBORACH DO PARLAMENTU POLITYKA, KTÓREGO KOMPETENCJE I UMIEJĘTNOŚCI OCENIA PAN(I) WYSOKO, LECZ O KTÓRYM WIE PAN(I), ŻE:

Nieposzlakowana opinia polityka jest szczególnie ważna dla zwolenników PiS. Są oni przede wszystkim znacznie bardziej konserwatywni w kwestiach obyczajowych. Co prawda blisko dwie trzecie z nich (62%) deklaruje, że przy wyborze nie kierowałoby się informacjami na temat pozostawania w związku nieformalnym, jednak już w przypadku zdrady małżeńskiej czy orientacji homoseksualnej większość sympatyków PiS wycofałaby swoje poparcie niezależnie od oceny kompetencji danego polityka. Dla większości sympatyków PO i SLD fakty te nie miałyby znaczenia. Potencjalni wyborcy PiS znacznie bardziej krytycznie podchodzą także do kwestii współpracy z SB w czasach PRL (tylko 7% zagłosowałoby na takiego polityka, czyli o połowę mniej niż w elektoratach PO i SLD). Zwolennicy PiS wyróżniają się również zdecydowanym sprzeciwem wobec udziału w życiu publicznym osób podejrzanych o udział w aferach korupcyjnych (tylko 2% byłoby skłonnych zagłosować na takiego polityka, którego kompetencje i umiejętności by cenili).

Tabela 2

Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że:	Odsetki odpowiedzi twierdzących w elektoratach		
	PO (N=120)	PiS (N=113)	SLD (N=43)
– żyje ze swoim partnerem/partnerką bez ślubu	92	62	91
– jest homoseksualistą	77	32	69
– zdradza żonę/męża	61	41	58
– współpracował w przeszłości ze Służbą Bezpieczeństwa PRL	16	7	16
– był kiedyś karany za przestępstwo kryminalne	6	6	5
– jest uzależniony od alkoholu	7	5	11
– spowodował kiedyś wypadek po pijanemu	6	8	5
– zdarza mu się publicznie mówić nieprawdę	8	6	14
– był podejrzany o udział w aferze korupcyjnej	10	2	9

Porównanie obecnych wyników z wynikami z poprzednich lat pokazuje, że znacznym zmianom uległa moralna ocena zachowań polityków związanych z obyczajowością. Zwiększyła się liczba osób, których nie rażą związki nieformalne polityków (o 10 punktów od 1998 roku). Znacznie wzrosła też akceptacja orientacji homoseksualnej (o 27 punktów). Bardziej krytycznie oceniana jest natomiast zdrada małżeńska. Zmniejszyła się liczba Polaków skłonnych tolerować takie zachowanie kandydata na posła lub senatora (spadek o 8 punktów).

Tabela 3

Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że:	Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań		
	1998	2001	2013
– żyje ze swoim partnerem/partnerką bez ślubu	69	74	79
– jest homoseksualistą	28	30	55
– zdradza żonę/męża	54	49	46

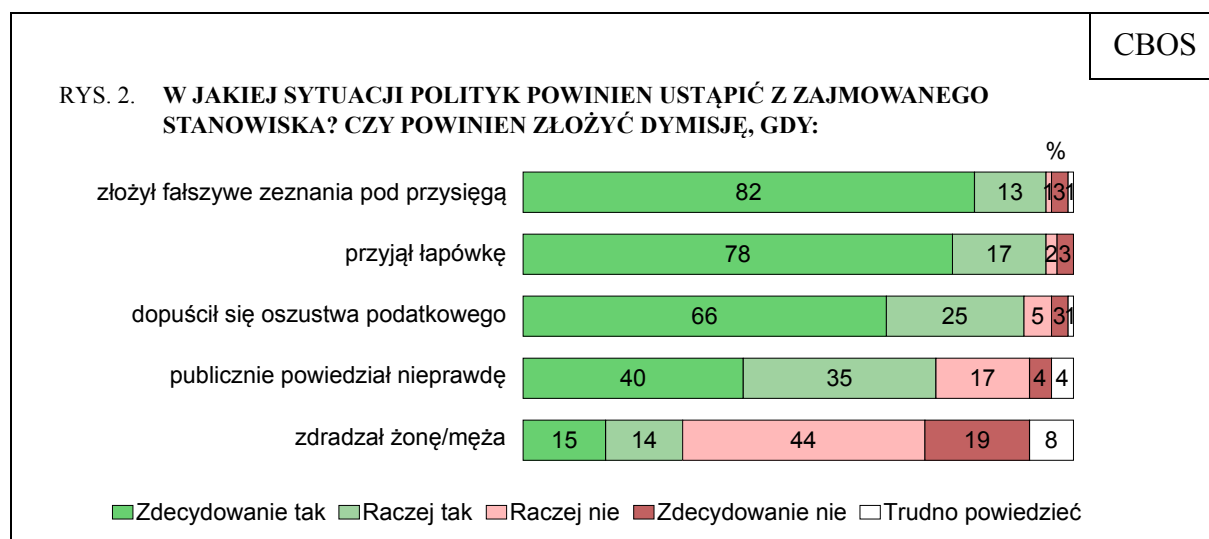
Tylko nieznacznie zmieniła się natomiast ocena współpracy ze Służbami Bezpieczeństwa PRL. Co prawda w porównaniu z końcem lat dziewięćdziesiątych wzrósł nieco odsetek osób, którym nie przeszkadza peerelowska przeszłość kandydatów na posłów i senatorów (z 12% do 18%), ale w stosunku do 2001 roku nieznacznie zmalał. Obserwujemy pewne tendencje wskazujące na większą pobłażliwość wobec polityków. Z każdym kolejnym pomiarem zwiększa się odsetek badanych skłonnych zagłosować na polityka, który był kiedyś karany za przestępstwo kryminalne oraz na polityka uzależnionego od alkoholu. Nie zmienia się natomiast ocena spowodowania wypadku w stanie nietrzeźwym i publicznego głoszenia nieprawdy.

Tabela 4

Czy poparł(a)by Pan(i) w wyborach do parlamentu polityka, którego kompetencje i umiejętności ocenia Pan(i) wysoko, lecz o którym wie Pan(i), że:	Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań		
	1998	2001	2013
– współpracował w przeszłości ze Służbą Bezpieczeństwa PRL	12	21	18
– był kiedyś karany za przestępstwo kryminalne	3	5	8
– jest uzależniony od alkoholu	2	4	7
– spowodował kiedyś wypadek po pijanemu	7	6	7
– zdarza mu się publicznie mówić nieprawdę	5	3	6
– był podejrzany o udział w aferze korupcyjnej	-	-	5

KIEDY POLITYK POWINIEN USTĄPIĆ?

Rezygnacja z zajmowanego stanowiska w obliczu obciążających polityka poważnych zarzutów uważana jest za przejaw dojrzałości politycznej, honorowego zachowania w sytuacji wątpliwej moralnie. Zapytaliśmy respondentów, co według nich powinno stanowić powód do dymisji, jak wyznaczają granicę między działaniami polityka a dobrem publicznym. Polacy zdecydowanie negatywnie oceniają krzywoprzysięstwo (82% kategorycznie opowiada się za dymisją polityka, który złożył fałszywe zeznanie, a 13% skłania się ku temu pogładowi) oraz przyjęcie łapówki (78% zdecydowanie, 17% raczej tak). Nieco mniej jednoznaczne są opinie na temat polityka, który dopuścił się oszustwa podatkowego. Około dwóch trzecich badanych (66%) stanowczo domaga się jego dymisji, a co czwarty (25%) skłania się ku takiej opinii. Publiczne stwierdzenie nieprawdy jako powód do rezygnacji oceniane jest w sposób kategoryczny przez 40% badanych i mniej zdecydowanie przez 35%. Zdrada małżeńska dla większości badanych (63%) nie jest dyskwalifikująca, natomiast co czwarty (29%) uważa, że polityk obciążony takimi zarzutami powinien zrezygnować z pełnionej funkcji.

Także w tym przypadku zwolennicy PiS wyróżniają się większym konserwatyzmem obyczajowym niż sympatycy dwóch pozostałych prezentowanych w zestawieniach partii – częściej za powód dymisji uważają zdradę współmałżonka. Chociaż uzyskane dane sugerują, że elektorat SLD częściej niż wyborcy PO i PiS jest skłonny wybaczać politykom, stwierdzenie takie musi pozostać hipotezą z powodu stosunkowo małej liczebności zwolenników tej partii w przebadanej próbie.

Tabela 5

W jakiej sytuacji polityk powinien ustąpić z zajmowanego stanowiska? Czy powinien złożyć dymisję, gdy:	Odsetki odpowiedzi twierdzących w elektoratach		
	PO (N=120)	PiS (N=113)	SLD (N=43)
– złożył fałszywe zeznania pod przysięgą	98	88	88
– przyjął łapówkę	98	95	88
– dopuścił się oszustwa podatkowego	93	92	86
– publicznie powiedział nieprawdę	71	77	64
– zdradzał żonę/męża	27	37	26

W ostatnich latach nie zmieniła się właściwie ocena takich sytuacji jak: złożenie fałszywej przysięgi, przyjęcie łapówki, dopuszczenie się oszustwa podatkowego, publiczne stwierdzenie nieprawdy czy zdrada małżeńska. Według zdecydowanej większości Polaków wszelkie niezgodne z prawem działania polityków oraz rozmijanie się z prawdą powinny prowadzić do zakończenia ich kariery politycznej. Natomiast niewierność małżeńska uważana jest przez większość za fakt nie wpływający na wizerunek polityka jako osoby dbającej o dobro publiczne.

Tabela 6

W jakiej sytuacji polityk powinien ustąpić z zajmowanego stanowiska? Czy powinien złożyć dymisję, gdy:	Odsetki odpowiedzi twierdzących według terminów badań			
	1998	2001	2003	2013
– złożył fałszywe zeznania pod przysięgą	96	97	97	95
– przyjął łapówkę	95	96	98	95
– dopuścił się oszustwa podatkowego	95	88	95	91
– publicznie powiedział nieprawdę	80	84	83	75
– zdradzał żonę/męża	28	37	24	29

IMMUNITET POSELSKI

Immunitet poselski zapewnia niezależność posłom i senatorom i zwalnia ich od wszelkiej odpowiedzialności karnej. Prawo to co pewien czas wywołuje kontrowersje, przede wszystkim w sytuacjach, kiedy politycy unikają odpowiedzialności za czyny powszechnie

potępiane, jak np. przekraczanie dopuszczalnej prędkości czy prowadzenie samochodu pod wpływem alkoholu. O stosunek Polaków do zasady immunitetu poselskiego pytamy od końca lat dziewięćdziesiątych. Już wówczas ponad połowa badanych (57%) była mu przeciwna, a co trzeci (33%) opowiadał się za jego ograniczeniem. Tylko czterech na stu badanych (4%) uważało to prawo za całkowicie słuszne.

Obecnie więcej osób niż w 1998 r. (67%, wzrost o 10%) jest za całkowitym zniesieniem immunitetu poselskiego. Co czwarty badany (26%, spadek o 7 punktów) opowiada się za ograniczeniem zakresu ochrony jaką niesie immunitet. Nadal tylko nieliczni (3%) są jego bezkrytycznymi zwolennikami.

Najczęściej za ograniczeniem spraw, których dotyczy immunitet, są osoby z dyplomem wyższej uczelni (40%). Osoby posiadające wykształcenie podstawowe i zasadnicze zawodowe częściej niż ogół badanych opowiadają się za całkowitym zniesieniem immunitetu (zob. tabele aneksowe).

Tabela 7

Czy zasada immunitetu poselskiego, stanowiąca o tym, że poseł nie może odpowiadać przed sądem bez zgody Sejmu jest słuszna czy nie?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1998	IV 2001	XI 2001	2013
	w procentach			
Całkowicie słuszna, bo chroni posłów opozycyjnych przed szykanami ze strony rządzących	4	3	3	3
Słuszna, ale nie powinna dotyczyć spraw takich jak np. przestępstwa kryminalne, gospodarcze, wykroczenia drogowe	33	41	38	26
W ogóle nie powinno istnieć coś takiego jak immunitet poselski, wszyscy powinni tak samo odpowiadać za swoje czyny	57	51	55	67
Trudno powiedzieć	6	5	4	4

Nieco mniej krytyczni wobec tego mechanizmu są potencjalni wyborcy PO. Więcej niż połowa z nich (55%) jest za zniesieniem immunitetu, a ponad dwie piąte (43%) za jego ograniczeniem. Wśród sympatyków PiS proporcje rozkładają się podobnie jak wśród ogółu Polaków.

Tabela 8

Czy zasada immunitetu poselskiego, stanowiąca o tym, że poseł nie może odpowiadać przed sądem bez zgody Sejmu jest słuszna czy nie?	Elektoraty		
	PO (N=120)	PiS (N=113)	SLD (N=43)
	w procentach		
Całkowicie słuszna, bo chroni posłów opozycyjnych przed szykanami ze strony rządzących	1	4	0
Słuszna, ale nie powinna dotyczyć spraw takich jak np. przestępstwa kryminalne, gospodarcze, wykroczenia drogowe	43	25	33
W ogóle nie powinno istnieć coś takiego jak immunitet poselski, wszyscy powinni tak samo odpowiadać za swoje czyny	55	66	65
Trudno powiedzieć	1	5	2

Zmiany oczekiwań wobec polityków korelują z przemianami norm etyczno-obyczajowych w społeczeństwie. Polacy coraz rzadziej spodziewają się, że politykom bliskie będą tradycyjne wartości, choć dla bardzo wielu ważne jest przestrzeganie przez parlamentarzystów zasad moralnych także w życiu prywatnym (wierność małżeńska, prawdomówność). O stosowaniu wobec polityków tych samych standardów co wobec osób niepublicznych świadczyć może także przekonanie większości badanych o prawie polityków do prywatności, ale też rosnący sprzeciw wobec mechanizmu immunitetu poselskiego stawiającego objęte nim osoby ponad prawem.

Pytanie o sytuacje, w których polityk powinien zrezygnować z zajmowanego stanowiska, pozwoliło określić, gdzie badani wyznaczają granicę między życiem prywatnym a dobrem publicznym. Według zdecydowanej większości granice wyznacza prawo, choć widać pewne wahanie w przypadku poszanowania dla obowiązku podatkowego. Poza tym polityk musi być uczciwy. Według większości respondentów publiczne stwierdzenie nieprawdy jest wystarczającym zarzutem, by polityk podał się do dymisji, choć o takich przypadkach badani wypowiadają się mniej kategorycznie niż, kiedy mowa jest o postępowaniu niezgodnym z prawem.

Opracowała
Katarzyna KOWALCZUK

A N E K S

Tabela 1

		Czy zasada immunitetu poselskiego, stanowiąca o tym, że poseł nie może odpowiadać przed sądem bez zgody Sejmu jest słuszna czy nie?				Liczba osób
		Całkowicie słuszna, bo chroni posłów opozycyjnych przed szykanami ze strony rządzących	Słuszna, ale nie powinna dotyczyć spraw takich jak np. przestępstwa kryminalne, gospodarcze, wykroczenia drogowe	W ogóle nie powinno istnieć coś takiego jak immunitet poselski, wszyscy powinni tak samo odpowiadać za swoje czyny	Trudno powiedzieć	
Ogółem		3	26	67	4	901
Płeć	Mężczyźni	4	30	65	2	438
	Kobiety	3	23	70	5	464
Wiek	18-24 lata	8	30	61	1	106
	25-34	2	40	55	4	183
	35-44	4	19	72	5	154
	45-54	3	29	67	1	149
	55-64	2	22	74	2	155
	65 lat i więcej	4	14	77	5	155
Miejsce zamieszkania	Wieś	3	21	72	4	355
	Miasto do 19 999	2	28	69	1	134
	20 000 - 99 999	3	27	68	2	166
	100 000 - 499 999	6	29	61	4	144
	500 000 i więcej mieszk.	5	34	58	4	101
Wykształcenie	Podstawowe	5	13	77	5	195
	Zasadnicze zawodowe	2	23	72	3	227
	Średnie	3	28	67	2	301
	Wyższe	4	40	52	4	178
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	5	40	50	5	98
	Średni personel, technicy	6	36	58		38
	Pracownicy adm.-biurowi	6	27	65	3	69
	Pracownicy usług	3	32	62	3	64
	Robotnicy wykwalifikowani	2	22	74	1	98
	Robotnicy niewykwalifik.		30	65	6	46
	Rolnicy	4	20	73	3	35
Pracujący na własny rach.	2	46	52		32	
Bierni zawodowo	Renciści	2	17	76	5	57
	Emeryci	3	15	78	4	177
	Uczniowie i studenci	9	29	63		59
	Bezrobotni	1	30	64	5	87
	Gospodynie domowe i inni	2	15	81	2	43
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	2	29	65	3	140
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	9	46	41	4	75
	sekt. prywat. poza rolnict.	3	31	64	2	211
	prywatnym gosp. rolnym	5	17	76	3	36
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	5	20	76		95
	501-750	3	28	68	2	97
	751-1000	3	22	69	6	140
	1001-1500	2	26	67	5	155
	Powyżej 1500 zł	3	34	63		199
Ocena własnych war. mater.	Złe	4	21	70	5	107
	Średnie	2	22	74	3	422
	Dobre	5	32	60	3	371
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	3	24	68	4	50
	Raz w tygodniu	4	23	70	3	396
	1-2 razy w miesiącu	4	27	68	1	145
	Kilka razy w roku	3	27	66	4	205
	W ogóle nie uczestniczy	3	32	60	5	105
Poglądy polityczne	Lewica	2	31	66	1	139
	Centrum	3	28	65	3	310
	Prawica	5	27	66	1	268
	Trudno powiedzieć	3	16	74	7	184